

A kriminálaetiológia egyik legjobban kidolgozott fejezetei közé tartozik az alkoholizmus és kriminalitás közötti viszony kutatása, éppen azoknak a tudományos kísérleteknek eredményeként, melyek az alkohol-évezet pszichofiziológiai hatásának felderítésére irányulnak.

Ezekből a kísérletekből nyilvánvaló, hogy az alkoholnak még olyan kis adagban való évezete is az öntudat szférájának zavarai társul. Ziehen szerint 25 g etilakohol egyszeri évezete után közvetlenül a lelki életfolyamatok gyorsulnak; de csakhamar, rövid hús perc múlva azok lassúbb működése áll be. Nagyobb adag használatánál még gyorsabban áll be a működések lassúdási reakciója; míg már 60 g évezeténél a reakció első fázisa teljesen kimarad s beáll a lelki működések alteráltsága. Bloch, ki az alkoholévezetnek a nemi ösztönökre gyakorolt hatását vizsgálta, a következőket írja: "Az alkoholnak a nemi ösztönre és lélekre való hatása igen sajátos. Sörnek vagy bornak, még oly mérsékelt alakban való évezete is, az általános lelki feszültség mellett kétséget kizárólag többé, vagy kevésbé erős nemi ingereket vált ki. Ez a nemi inger pedig a további alkoholévezetnél hosszabb időn át megmarad, mint lelki ingerültség, mely csakhamar pszichikai bágyadtságba megy át. A nemi ingerültség az első ivás után még akkor is működik, mikor már az egyén esze és akarata feletti uralmát teljesen elvesztette".¹

A lelki élet egyensúlyának zavarai még nagyobbak természetesen a krónikus alkoholistáknál, ahol a központi idegrendszernek már anatómiai elváltozások mutatkoznak.

A másik tény, mi az alkoholizmusnak kriminálaetiológiai jelentőségére rámutatott, a személy elleni kriminalitásnak gazdag szüreték utáni magas ívelése volt. Míg a jó természetes eredmények ugyanis általában a bűnözés alakulására jótékony kihatást gyakorolnak, addig a gazdag bortermés nyomán a személy elleni bűnözés színvonala emelkedést mutat.

Erre vonatkozólag itt közöljük Ferrinek Franciaországra vonatkozó, Block ("Statistique de la France") és Lunier ("La consommation des boissons alcooliques") tanulmányai alapján összeállított kimutatását:

¹ Block: L'alcoolisme. Bruxelles 1894.

évek	megadózott alkohol 100.000 hekt. l.	bortermés 100.000 hekt. l.	esküdszéki tárgyalások gyilkosságok súlyos testi sértés és vétségek felett	törvényszéki tárgyalások szándékos testi sértés és vétségek felett
1849	-	35.5	598	13.176
1855	714	15.1	236	9.402
1861	882	29.7	218	13.109
1864	939	39.1	235	16.189
1870	882	53.5	261	12.765
1873	934	35.7	263	15.829
1874	970	78.1	258	17.064
1875	1010	88.2	276	18.419
1876	1004	44.7	282	18.908
1877	-	55.9	228	18.749
1878	-	49.2	292	18.666
1879	-	25.0	275	18.424
1880	-	29.6	298	17.474

Az alkoholizmus és bűnözés közötti viszony továbbá élénken nyomul előtérbe azon megfigyeléseknél, melyek a bűncselekmények elkövetésének motívumai után érdeklődnek.

Marthaler (7. Congr. int. Paris, 1899.), a svájci fogházakban elhelyezett büntettek számláló lapjai alapján 5343 fogolyról a következő kimutatást közli: az esetek 8,6 %-ánál az alkohol a tett elkövetésének közvetlen, 14,6 %-ban egyetlen főoka, 10,1 %-nál közreható fő- és 3,1 %-nál közreható oka volt. Összesen tehát a büntettek 26,4 %-a (1936) lépett a bűn útjára az alkoholélvezet következtében.

Baer² adatai szerint 32.837 fogoly közül 13.706 (41,7 %) volt alkoholista és pedig 7269 alkalmi (22,1 %) és 6437 krónikus alkoholista (19,6 %). Bunge, bázeli filozófus a különböző civilizált államoktól bekért adatok alapján úgy találta, hogy az összes büntettek 70-80 %-a az alkohollal való visszaélés következtében követték el. Még beszédesebb Ewertt kimutatása az amerikai Egyesült Államokra, hol az 1860-70. évek közé eső időközben az alkoholizmus miatt 150.000 egyén került

² Baer: Der Alkoholismus, seine Verbreitung und seine Wirkung auf der individuellen und sozialen Organismus usw. Berlin, 1878.

börtönbe, 100.000 egyén szegények házába, 200 embert tett öngyilkossá, 10 millió dollár kárt okozott tűzvész és erőszak által.

Igen jellegzetes kriminálaetiologialag a bűncselekmények elkövetésének a hét különböző napjai után igazodó megoszlása is. Az erre vonatkozólag tett megfigyelések egybehangzóan vasárnapot, hétfőt, szombatot s általában az ünnepnapokat találják bűncselekmények elkövetése szempontjából kritikusnak. "Ha meggondoljuk — írja Kürz³ —, hogy vásár- és ünnepnapok megünneplése korcsmák látogatásában áll és pedig gyakran átnyúl a munkásvilágban nemzetközileg elfogadott "Blaumontag"-ba; ezért emelkedik ki a hét többi napjai közül magas bűnözési percentjével.

A vázolt kapcsolat kimutatására álljon itt Aschaffenburg következő érdekes összeállítása.

az elkövetés napja	Kobinszki szerint		Aschaffenburg szerint	Kürz szerint	Löffler szerint	
	büntettek általában	testi sértés	testi sértés	testi sértés	erőszakos és erkölcsi elleni büntett	
					Bécsben	Kornenburgban
vasárnap	165	121	254	502	289	120
hétfő	68	32	125	182	190	31
kedd	28	9	69	45	128	30
szerda	20	9	62	67	100	26
csütörtök	20	5	52	62	86	30
péntek	17	4	48	82	110	24
szombat	62	25	103	94	128	50
ismeretlen	—	—	—	32	—	—
ünnepnap	—	—	—	128	63	16
összesen	380	205	723	1175	1094	327

Kürz a kérdés alaposabb kimélyítéséért kérdés tárgyává tette továbbá fel, hogy a testi sértések mily helyeken követték el a leggyakrabban? Négy év eredményeit a következőkben összegezi:

³ Kürz: Zur Prophylaxe der Roheitsdelikte. M. Schr. Krim. Psych. II.

hely	összesen	%-ban
vendéglőben	742	66,5
lakásban	86	7,7
utcán	98	8,8
munka közben	87	7,8
ismeretlen helyen	102	9,2
összesen	1115	100,0

Kétséget nem hagy az tehát maga után, hogy a testi épség veszélyeztetése nagyban a vasárnapi duhaj mulatozások eredője. Különben Baerne Németszagra kiterjedő megfigyelései szerint az alkoholizmus specifikus kriminalitása a testi sértés, erkölcs elleni bűnözés és verekedés; másodsorban jönnek: a gyilkosság és emberölés, végül a gyújtogatás és lopás, mely utóbbi, mint általában a vagyon elleni deliktumok, a szokásos alkoholistáknál gyakoriabbak.

A kriminalitásnak alkoholizmussal való szoros relációja egyébként még közvetve a bűnözésnek különböző foglalkozások szerinti megoszlásában is szemléltethető. Hoppe: "Alkohol und Kriminalität" című jeles monográfiájában írja: "A foglalkozásnak kriminalitáshoz való viszonyáról az általános bűnügyi statisztika annyiban nem ad kielégítő felvilágosítást, minthogy általában nem az egyes foglalkozásokat, hanem csak a nagy foglalkozási csoportokat méltatja figyelemre. Általában feltehető, hogy azok a foglalkozások, kik az alkoholfogyasztásnak különös mértékben ki vannak téve, korcsmárosok, pincérek, sörfőzők, házalók, kocsisok, kőművesek, napszámosok stb., aránylag magas százalékát szolgáltatják a kriminalitásnak és különösen a specifikus alkoholdeliktumoknak." Lindenaunak (Beruf u. Verbrechen) Berlinre vonatkozó adatai szerint a gyilkosság és emberölés deliktumaiban a kocsisok állanak legelől a mészáros iparral foglalkozók mellett. Marro szerint Turinban, a kőművesek, pékek, lakatosok és cipészek. Lombroso ennek magyarázatát abban találja, hogy az iparosok munkabérüket naponként kapják és rövid időt vesz igénybe iskolai kiképzésük, minek következményeként korán jutnak önállósághoz és a szeszes italokkal való megbarátkozáshoz.

Ide tartozik különben a diák-kriminalitás is. Aschaffenburg érdekes összehasonlításából a német Studentek bűnözési részvételére vonatkozólag ui. azt látjuk, hogy míg a vagyon elleni büntetendő cselekmények elkövetése terén alig számbavehető százalékkal vannak képviselve, addig éppen olyan magassal a könnyű testi sértés, ingó vagyon megrongálása, hivatali személyek elleni erőszak és fenyegetés terén — "mindezek a deliktumok hasonló jelleget viselnek magukon — mondja

Aschaffenburg — az engedtlenséget és erőszakot", és hozzá teszi: "minthogy sem a fogyatékos nevelés, sem az eldurvulás ezeket a kihágásokat nem okozhatták csak az alkohol-excessus marad fenn magyarázatul. A büntetendő cselekmények neme semmiben sem különbözik a kevésbé jól nevelt munkás népesség durvaságától. Valóban mondható, hogy alkohol nélkül a diákok elítélései — a legnagyobb ritkaságok közé volnának számíthatók. A diákélet egy mesterséges kriminalitás típusát mutatja, mely csak a fenálló alkoholkölcsöknek vagy méginkább erkölcselenségeknek köszöni eredetét." (Das Verbrechen und seine Bekämpfung 72. old.)

A kriminalitás és alkoholizmus eddig érintett okozati összefüggésének életletompítani látszik ama jelenség, hogy az egyes államok alkoholfogyasztásával teljesen ellenkező alakulást mutat azok személy elleni kriminalitása. Így Coloianni⁴ szerint Angliában, Belgiumban, Norvégiában és Németországban, hol az európai államok között a legnagyobb az alkoholfogyasztás, alacsonyabb az emberölés statisztikája, mint Hollandiában, vagy Spanyolországban, dacára ez államok aránylag csekély alkoholfogyasztásának.

A jelenség magyarázatát két tényezőben találhatjuk meg:

a) Az alkoholélvezet pszichofiziológiai hatásai egészen mások északon, mint délen. Ott, hol nagyobb a testi hőpazarlás s ennek megfelelően a hőszűküllet, az alkoholélvezet nem hat oly intenzíven ki az ösztönélet állati részének felszabadítására, mint a déli meleg vagy forró temperatúrájú államokban.

b) A kultúra és kriminalitás közötti viszony magyarázatánál láttuk, hogy a bűnözés evolúciójának éppen maga a kultúra egyik leghatékonyabb tényezője. Az intellektuális energiáknak az ösztönélet energiái felett való túlsúlya még olyan veszedelmes toxinok hatását is le tudja bizonyos mértékben tompítani, mint az alkohol. Erre igen jellemző Francia- és Spanyolország alkoholfogyasztásának és kriminalitásának összehasonlítása, míg ez utóbbi helyen 100 %-os alkohorból 2,85 liter fejenkénti fogyasztás mellett 100 ezer lakosra 74 emberölés jutott, addig Franciaországban 5,10 liter fejenkénti fogyasztás mellett ugyanannyi lakosra 18.

Újabban a különböző alkoholtartalmú italok egymástól elütő aetiológiai jelentőségének megvitatása is napirendre került; de minden pozitív eredmény

⁴ Coloianni: L'alcoolismo, Turin, 1893.

nélkül. Míg Wlassak⁵ statisztikailag a sörnek igyekszik kriminálaetiológiailag kevésbé káros hatását bizonyítani, addig Oehlert⁶ e szempontból a bornak juttat előnyt. Ezzel szemben helyesen jegyzi meg Kürz⁷, hogy az nagyon kérdéses, mintha a bor alkoholtartalma szelídebb hatások kiváltója lenne, mint a söré. Szociálhigiéniai szempontból legfeljebb annyi mondható — tekintettel a fogyasztás nemeire —, hogy a bor kevésbé fenyegető veszedelem, mint a sör, vagy a pálinka. Annak eldöntését, hogy a pálinka, sör vagy bor alkoholi közül melyik kriminálaetiológiai érvényesülésében károsabb kihatású, megfelelő fizio-pszichológiai kísérletek lesznek hivatva felderíteni.

Végül az alkohol és kriminalitás közötti okozati összefüggés igen élénk színekben játszó kiváló szerepénél, mit a büntettes hajlamok átöröklésének tárgyalásánál világítottunk meg közelebbről.

A kriminalitás okainak induktív úton való kutatása, amilyen szükségképpen vezet el az alkoholtartalmú italokhoz, éppen úgy nyomul előtérbe az a másik kérdés, hogy mi is az oka az alkoholtartalmú italokkal való visszaélésnek, vagyis annak, mit egyszóval alkoholizmusnak szoktunk mondani.

“Míg a világ minden részéből kiinduló irodalmi agitáció — írja igen jellemzően Baumgarten — és társadalmi szervezkedés hatalmas folyóban egyesülvén, a legfélreesőbb tanyákba is terjeszti a felvilágosítást, int és figyelmeztet mindenkit, aki olvasni tud és hallgatni akar: az alkohol egy tengerré nőtte ki magát, melynek hatalmas moraja túlharsogja az ész és józanság szózatát és hullámaiban elnyeli a nemzeti jólét, közegészség és erkölcsiség egyre nagyobb hányadát.”⁸

Ha a veszedelem nagysága mellett tekintettel vagyunk az antialkoholisták gyűjtő neve alatt egyesült emberbarátok, újabb társadalmi mozgalmak és állami intézkedések legjobb erői meddő pazarlására, úgy ez olyan mélyen fekvő forrásra enged következtetni, melyet az eddig fogyanatosított eszközök nem képesek betömni. “A dolgok rendes menete szerint — írja Somló Bódog — nem a táblabírák azok, akiket az alkohol börtönbe visz és rendszerint nem a bankárok gyermekei

zülленek büntetésekké szülcik alkoholizmusa folytán. Nagy túnyomósággal a legszegényebb osztályok lesznek az alkoholizmus martalékaivá.”⁹

A kedvezőtlen gazdasági viszonyok miatt ki nem elégíthetett öfenntartási és élvezeti szükségletek képezik elsősorban is azt a buja talajt, melyben oly kiirthatatlanul virul az alkoholizmus liánja.

Az alkohol óriási veszedelme éppen abban rejlik, hogy csalfa látszatával szegény néposztályok, mint táplálék és egyúttal élvezeti eszköz kínálkozik. Az a szegény munkás, s nem egyszer hivatalnok, ki a testi erő fenntartására szükséges normál táplálkozás követelményeit keresetéből nem tudja fedezni, a napi munkában elcsigázott testének az alkoholban keres erőt, mert az, ha még oly látszólagos is, de legalább egy időre a gasztronómiai zavarokat megszüntetni.

S bár a nyomor az ember természetében mélyen rejlő szükségleteket az élvezetek után sok irányban elorsvasztja, mégsem tudja teljesen kiirtani az ösztönélet primitív megnyilvánulásait a mámor után. Ott, ahol a magasabb esztétikai élvezetek utáni vágy felébresztése és ennek kielégítésén nyugvó fejlesztése ismeretlen, abban keresik igen természetesen a mámor forrását, miben megtalálhatják s mit elérhetnek. Így marad meg igen széles társadalmi rétegek részére a primitív állati szeretkezés mellett az alkohol egyetlen élvezeti eszközül.

Egyéb élvezeti eszközök

Újabban az alkohol mellett még más élvezeti eszközöknél is igyekeztek kriminálaetiológiai jelentőséget felfedezni. Így a dohánynál, ópiumnál, morfiumnál, éternél és kokainnál. Ezek azonban tekintettel a) aránylag elenyésző kis körben való elterjedésükre (Európát véve különös figyelembe), b) az alkohollal ellenkező pszicho-fiziológiai hatásukra, sokkal szintelenebbek, mintsem a bűnözés tényezőinek külön kategóriáját képezhetnék.

(In: *Kriminológia. Budapest, 1912. 229-257. pp.*)

5 Wlassak: Der Alkoholismus im Gebiete von Mähr. Ostrau. Wien, 1903.

6 Oehlert: Der Wein und die Kriminalität. Asch. M. Schr. II.

7 Kürz: Der Wein und Kriminalität. Asch. M. Schr. III.

8 Baumgarten Izidor: Az alkohol mint bűnszerző. Jogállam, 1908.

9 Somló Bódog: Jogbölcsészeti előadások. II. f.